

Datum: 24-02-1996

Pagina: 012

Rubriek:

Auteur: WIJNEN, J.F. VAN

OPERATIE KUNSTROOF**Een select gezelschapsspel met de Koenigs-collectie****JAN FRED VAN WIJNEN**

De Nederlandse overheid zweeg bijna vijftig jaar. Ook Nederlandse ingewijden wisten het allang, maar maakten het niet openbaar: de door de Duitsers geroofde Koenigs-tekeningen waren verstoep in Rusland. De twee Russische kunsthistorici Konstantin Akinsha en Grigori Kozlov schreven hier wel over, als eersten. Hun artikelen verschenen in Amerika omdat de Russische kranten hun verhaal over de gestolen schatten in het Poesjkin-museum nog niet durfden te publiceren. Daarna volgde het boek 'Stolen Treasure' dat volgende week in Nederlandse vertaling (Operatie Kunstroof) verschijnt. Akinsha vertelt nu over zijn verbazing over de gevolgen van hun ontdekking. Maar hij kwam niet alleen de tekeningen uit Nederland tegen. In het Poesjkin-museum hangt ook nog een schilderij van Salomon Koninck, afkomstig van de Amsterdamse kunsthandel Goudstikker. De rijksdienst weet in eerste instantie niets van deze 'Goudstikker'. Maar als Vrij Nederland doorvraagt blijkt plotseling dat het op de lijst staat van gezochte kunstwerken, die het ministerie van Financiën sinds 1945 beheert. Het gevecht om de tekeningencollectie van Franz Koenigs is lang geleden geannexeerd door een paar specialisten die een onuitgesproken verbond hebben gesloten. Het zijn de Koenigs-adepten, en het is een klein gezelschap. Hun verbond wordt bijeengehouden door hun verslaving aan de kwestie, die af en toe, met een kleine onthulling, nieuw leven wordt ingeblazen. Verder koesteren ze een niet gering wantrouwen tegenover elkaar. Wat de zaak er niet eenvoudiger op maakt, is dat een aantal van hen stevig blijft zitten op het schaarse bewijsmateriaal.

Meestal is de Koenigs-kwestie niet zo moeilijk. Franz Koenigs was een Duitse bankier die sinds 1922 in Nederland woonde (en vlak voor de oorlog werd genaturaliseerd), met een ongeëvenaard mooie verzameling tekeningen van oude Hollandse en Italiaanse meesters. In 1939 verkocht hij zijn collectie aan de Rotterdamse ondernemer Van Beuningen, die een klein deel ervan weer met een woekerwinst doorverkocht aan de officiële kunstinkoper van Hitler, dr. Hans Posse, in 1941. De tekeningen werden bewaard in het Kupferstichkabinett in Dresden, dat in 1945 werd geplunderd door het Russische bezettingsleger. Sindsdien staan ze op de opsporingslijst van de Nederlandse overheid. Volgens officiële Koenigs-jagers - dat zijn de ambtenaren van de Rijksdienst Beeldende Kunst, aangevoerd door directeur Robert de Haas - is de collectie nog steeds eigendom van Nederland, omdat de regering die tijdens de oorlog in Londen bleef doorbesturen al in 1940 had beslist dat alle vrijwillige handel met de Duitsers illegaal was.

Soms wordt de Koenigs-kwestie ineens heel moeilijk, bijna onbegrijpelijk. Dan hebben zich buitenstaanders in de discussie gemengd. De journalist Max Pam, bijvoorbeeld, begon zes jaar geleden met een frontale aanval op de Koenigs-jagers van de regering. Pam schreef dat Van Beuningen een schurk was, deutschvriendlich, en dat Koenigs niet vrij was van nazisympathieën. Dat hij 'geheel vrijwillig' de tekeningen aan de nazi-opkoper Posse had verkocht en dat het nogal hypocriet was van de Nederlandse overheid om de verzameling op te eisen. Zo'n aanval lijkt onbegrijpelijk, omdat de claim van de Nederlandse overheid juist gebaseerd is op de vrijwillige verkoop van de collectie. Want als ze waren afgeperst, mochten ze terug naar de particuliere eigenaars, en dan bemoeide de staat zich er niet mee. En toch lieten de Koenigs-jagers in hun officiële stukken de dubbelzinnige bewering voortbestaan, dat de vrijwillige verkoop door Van Beuningen van een paar honderd tekeningen uit de collectie

de redding is geweest van de andere tweeëntwintighonderd, die daardoor voor Nederland behouden bleven.

Vorig jaar werd het nog ingewikkelder. De Russische kunsthistoricus Vladimir Tetriadnikov probeerde in de Pravda te bewijzen dat zowel Koenigs als Van Beuningen nazispionnen waren, dat Koenigs eigenlijk een Duitser was, en dat Van Beuningen alles in het werk heeft gesteld om de Duitsers zijn tekeningen aan te smeren. De brieven tussen Van Beuningen, diens schoonzoon en de Duitse kunstpoker Posse moesten dit bewijzen. Kort daarop verscheen een artikel van ongeveer dezelfde strekking in NRC Handelsblad. Maar de Rijksdienst Beeldende Kunst reageerde niet eens meer. Wie niets van de Koenigs-affaire begreep, moest het zelf maar uitzoeken.

Tetriadnikovs onthulling dat Koenigs een spion voor de nazi's was, baseerde hij op archieven van de Franse inlichtingendienst, die eerst door de Duitsers waren meegenomen en toen door de Russen weer in Duitsland waren gepikt.

Franz Koenigs heeft een kleindochter, Christine Koenigs, die zich hier bijzonder over kon opwinden. Ze schrijft een tweedelig boek over haar grootvader ('één deel wordt catalogus en een ander deel biografie'), en zocht Tetriadnikov op in Moskou. Toen ze vroeg naar zijn bewijs, kreeg ze een dossieromslag toegeschoven waarop stond: 'Agences boîtes de lettres'. En vervolgens een rij namen, waaronder die van Koenigs. 'Zie je wel,' zei de Rus volgens Christine Koenigs, 'hij was een agent, het staat erop.' Ze vroeg of hij weleens had gehoord van een postbusagentschap dat bedrijven in het buitenland aanhouden. Het bracht hem niet van zijn standpunt.

In de Londense Public Records Office vond Christine Koenigs zelf een dossier van Buitenlandse Zaken, met de kop 'Koenigs'. Het was een rapport van een gesprek uit september 1939 tussen Koenigs en zijn contactpersoon van de Engelse geheime dienst, 'Birnbaum', over de toestand in Europa. Koenigs waarschuwde in dit gesprek voor 'de nieuwste bom' van Adolf Hitler. De onthulling dat Koenigs geen spion was voor de nazi's maar integendeel samenwerkte met de Engelse geheime dienst, is nog niet eerder gepubliceerd. Christine Koenigs komt er uitvoerig op terug in haar nog te verschijnen biografie.

In dit besloten wereldje van ambtenaren, wetenschappers en journalisten, nemen Konstantin Akinsha en Grigori Kozlov een bijzondere plaats in. In 1991 onthulden deze twee kunsthistorici uit Moskou het bestaan van geheime depots voor de oorlogsbuit van het Rode Leger. Dat maakte in één klap een einde aan de bezeten hobby van academische detectives die jarenlang het spoor van de vermiste kunst probeerden terug te volgen naar, meestal, de Sovjetunie.

In dezelfde onthulling schreven Akinsha en Kozlov dat ze tussen het Russische roofgoed ook de Koenigs-tekeningen hadden gevonden. Een jaar later erkende de Russische onderminister van Cultuur, Michael Sjvidkoj, dat de tekeningen altijd in Rusland waren verstopt. Ze lagen in een speciale afdeling van het Poesjkin-museum in Moskou, een soort rovershol van Ali Baba voor de mooiste trofeeën die de overwinning op het Derde Rijk had opgeleverd. Maar hij was niet van plan om ze terug te geven.

Vier jaar na hun eerste artikel schreven Akinsha en Kozlov (van wie Kozlov zich niet met interviews bemoeit en daardoor wat minder bekend is) een boek over al hun ontdekkingen. De meeste daarvan waren al gepubliceerd in het Amerikaanse maandblad ArtNews, dat hun stukken afdruckte toen de Russische kranten het nog niet aandurfd. Met dit boek, *Stolen Treasure*, hadden ze een streep onder hun onderzoek willen zetten, want ze werken aan iets nieuws: het inventariseren van de kunstwerken die Rusland zelf is kwijtgeraakt tijdens de Duitse bezetting. Daar was in Rusland nooit veel animo voor - de studie van Akinsha en Kozlov, die tijdelijk in Keulen wonen, wordt betaald door het Instituut voor Oost-Europese Studies in Bremen.

Maar volgende week verschijnt de Nederlandse vertaling van *Stolen Treasure* (de titel: *Operatie Kunstroof*), en daarvoor hebben ze toch een speciaal hoofdstuk geschreven over de Koenigs-collectie. Want ze konden er, meenden de twee Russen, nog een belangrijke historische voetnoot bij geven.

Ze hadden het beter kunnen laten. Het kleine Koenigs-genootschap van Nederland kende die voetnoot allang. Daarom was er nooit iets over gepubliceerd.

De onthulling is, kortweg, dat Nederland al in 1945 moet hebben geweten dat de Koenigs-verzameling door de Russen was meegenomen. In het archief van ArtNews vonden ze een rapport uit 1947, dat de Duitse museumconservator dr. Hans Röthel had geschreven voor het Amerikaanse leger in München. Daar werd alle kunst verzameld die de Duitsers hadden gepikt, om te kunnen uitzoeken welk land het kwijt was. Röthel was ook in Dresden geweest, waar de Koenigs-collectie sinds de verkoop door Van Beuningen was bewaard. Hij schreef in zijn verslag: 'Professor Lazareff, op een zeker moment de Russische vertegenwoordiger bij het Verzamelpunt München, gaf toe tegenover kol. Vorenkamp van de Nederlandse missie dat de Russen de Koenigs-collectie in bezit hadden.'

Een interessante zin. Want professor Viktor Lazareff - dit is een onthulling uit *Stolen Treasure* - was een van de beramers van de grootste roofoverval uit de wereldgeschiedenis. In 1944 was een klein gezelschap van museumhoofden onder leiding van de kunstenaar en architect Igor Grabar om de tafel gaan zitten met de catalogi van de belangrijkste Europese musea. Daaruit werd, alsof het een postorderbedrijf was, alles gekozen wat ze altijd al in de Russische musea wilden hebben. Zo hadden ze zich de compensatie voorgesteld voor alle musea, paleizen en monumenten die de Duitsers hadden vernield. Op 26 februari 1945 boden ze het Centraal Comité van de Sovjetunie een lijst aan met 1745 kunstwerken, die voor het gemak waren geprijsd in Amerikaanse dollars. De totale waarde was ruim zeventig miljoen dollar. Voor die collectie zou een 'supermuseum' worden gebouwd in Moskou dat Hitlers Führermuseum in Linz in de schaduw zou stellen. Beide musea bleven plannen, maar bij de diefstal zelf werd het plan glansrijk overtroffen. De laatste telling die de Russen deden was een oorlogsbuit van 2.614.874 kunstwerken die snel werden afgevoerd naar geheime loodsen. Lazareff begreep al vlug dat de schilderijenkoorts van de Russische soldaten uit de hand liep, en probeerde ze te kalmeren. Daarom is het niet ondenkbaar dat hij de Nederlandse overheid heeft gewaarschuwd.

Op kolonel Vorenkamp konden de twee onderzoekers minder vat krijgen. Tijdens een kort bezoek aan Amsterdam zegt Akinsha dat hij hoopt dat hij Vorenkamp nog eens kan spreken, want hij heeft gehoord, in het circuit van Koenigs-kenners, dat de kolonel nog leeft, in Amerika. In elk geval verleidt het hem tot een scherpe constatering in zijn boek: 'De Nederlandse overheid was op de hoogte van het feit dat de Koenigs-collectie van Dresden naar de Sovjetunie was overgebracht, maar zweeg er bijna vijftig jaar over.'

Maar het is niet waar dat Vorenkamp nog leeft. Wél, om de anekdote enigszins tegemoet te komen, dat hij ooit in Amerika woonde. Hij was bijna twintig jaar hoogleraar kunstgeschiedenis aan het Smith College in Northampton, tot hij in 1945 werd gevraagd om Nederland te vertegenwoordigen bij het Amerikaanse leger in München, waar de Duitse roofkunst werd verzameld. En voor deze gelegenheid werd hij benoemd tot kolonel, om op gelijke voet met de Amerikaanse legertop te kunnen praten. Alphons Vorenkamp was gevraagd door dr. A.B. de Vries, de latere directeur van het Mauritshuis in Den Haag, die ook tijdelijk als militair was benoemd (in de iets lagere rang van majoor) om het Nederlandse kunstbezit terug te vinden. Als Vorenkamp iets ontdekte, kreeg De Vries dat te horen.

Een jaar later werd Vorenkamp benoemd als directeur van Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. Daar lagen ongeveer tweeëntwintighonderd tekeningen uit de Koenigs-collectie die niet aan de Duitsers waren verkocht. Van Beuningen had ze geschonken, na zijn verkoop van de andere vijfhonderdzesentwintig die in zwarte dozen naar Dresden waren gegaan. Twee jaar later vertrok Vorenkamp naar de universiteit van Groningen. Hij stierf in augustus

1953, zonder familie achter te laten.

Als Vorenkamp iets wist over het lot van de Koenigs-collectie in Dresden zou hij dat aan De Vries hebben verteld. Ook die leeft niet meer, hij stierf veertien jaar geleden, maar diens vrouw leeft nog wel. En mevrouw J. de Vries, Russische van geboorte, zegt dat ze 'vele jaren' voordat haar man overleed, 'misschien al toen hij in 1970 pensioneerde als museumdirecteur', wist dat de Koenigs-collectie in Rusland was. 'Dat wist iedereen,' zegt ze achteloos. Tot 'iedereen' rekent ze onder anderen professor Lazareff, die ze tot diens dood in de jaren zeventig 'heel goed' heeft gekend.

De Nederlandse overheid heeft nooit meer gezegd dan dat Nederland ook vlak na de oorlog al hulp zocht bij de sovjetautoriteiten om de tekeningen terug te krijgen. Documenten om dat te bewijzen, leken niet te bestaan.

Dat betekende niet dat ze er niet waren. Het betekende alleen, zoals met meer documenten, dat het de Koenigs-vorsers niet van pas kwam om ze te publiceren.

Bram Meij, hoofd van de tekeningencollectie in museum Boijmans, zegt: 'Natuurlijk wist Vorenkamp dat de Russen ze hadden. Iederéén wist ervan. Want de Russen hadden alles uit Dresden meegenomen, en gaven vervolgens niet alles terug.' Meij had ook een brief in zijn dossier - hij slaagt er helaas niet in om die te vinden - die kort na de oorlog was verstuurd uit het museum van Dresden naar het ministerie van Financiën (dat was belast met het terugvorderen van de gestolen kunst).

In die brief, zegt Meij, stond een 'glasharde ontkenning' op de vraag, die kennelijk in een eerdere brief aan het museum was gesteld, of de Russen soms de Koenigs-tekeningen hadden meegenomen.

Ook Albert Elen wist ervan. Hij is de medewerker van de Rijksdienst Beeldende Kunst die in 1989 de officiële catalogus van vermiste Koenigs-tekeningen publiceerde. Hij zegt: 'De Nederlandse ambassadeur in Moskou, Caspar baron van Breugel Douglas, heeft in 1946 twee keer aan de Russische autoriteiten gevraagd of ze inderdaad, wat door verschillende bronnen was gemeld, de Koenigs-tekeningen hadden. De ambassadeur deed dat alleen maar omdat het ministerie van Buitenlandse Zaken daarom vroeg, uit eigen beweging zou hij dat niet hebben mogen doen. Maar de Russen hebben nooit enig antwoord gegeven.'

Albert Elen hoorde dit van een ambtenaar op een ander ministerie, vertelt hij, nadat hij de catalogus had geschreven. De afdeling Recuperatie (terugvorderen van de gestolen kunst) heeft nog een medewerker, Josefine Leistra. Zij heeft tegenwoordig de Koenigs-collectie in haar portefeuille. En zij merkt op dat deze oude briefwisseling ook niet voor publicatie is bedoeld.

'Wij schrijven geen boeken, wij proberen die tekeningen terug te krijgen,' zegt ze (vriendelijker dan dit klinkt). 'Maar natuurlijk hebben we die brieven wel gebruikt in onze onderhandelingen met de Russen. Om ze te laten zien dat dit gewoon een doorlopende claim is geweest, dat we de draad weer opvatten die we door de veranderde betrekkingen tijdens de Koude Oorlog moesten laten vallen.'

Een onverwachte bondgenoot van de Koenigs-kenners is de archiefdienst van het ministerie van Financiën. Daar worden de brieven bewaard. Maar het ministerie staat ze niet af. Ze zijn nog niet oud genoeg. Ze kunnen worden ingezien, als er eerst een verklaring tot geheimhouding wordt getekend.

Maar binnen de Koenigs-kringen zijn wel kopieën van deze brieven. In dit geval bij Christine Koenigs. Een van de brieven is opgesteld door speciaal gezant A.H.J. Lovink op 23 april 1947, namens de ambassadeur. Hij schrijft aan de minister van Buitenlandse Zaken dat de

Russen geen tekeningen konden vinden, maar ook dat hij reden heeft 'om te twifelen aan de waarheid van deze mededeling'. Want hij sprak kort daarvoor met 'iemand die een vooraanstaande positie inneemt in de Russische Akademie van Kunsten en Wetenschappen,' die hem 'ongevraagd' vertelde dat alles uit het museum in Dresden nu in Moskou was, ook 'de tekeningen'. Maar Christine Koenigs kan deze brieven niet uit handen geven, want dat heeft ze schriftelijk moeten beloven aan het ministerie van Financiën. Misschien komen ze wel in haar boek.

Alle Nederlandse Koenigs-specialisten wisten dat er al vlak na de oorlog met de Russen werd gesproken over de Koenigs-collectie. Akinsha en Kozlov wisten het niet, omdat niemand er ooit over had geschreven. En daardoor zijn zij wél de eersten die de 'onthulling' publiceren.

In 1988, zegt Akinsha bij ons gesprek in Amsterdam, 'werkte ik nog in Kiev, bij het museum voor westerse en oriëntaalse kunst. Het eerste wat ik zag, toen ik daar als net afgestudeerde kunsthistoricus werd aangenomen, was een muur vol schilderijen die niet in de catalogus stonden. Een daarvan heb ik afgebeeld in mijn boek, Susanna en de ouderen van de Meester van de Verloren Zoon. Gestolen uit een Berlijnse privécollectie. Die hangt nog steeds in Kiev. Dertig procent van de collectie in dat museum is oorlogsbuit. Daar zijn heel veel tekeningen bij die in de kelders lagen van een constructiebedrijf dat door het museum werd gebruikt als opslag. Toen ik vroeg naar de herkomst, zeiden ze dat ik mijn kop moest houden. Want er was ook veel gestolen door de Duitsers uit datzelfde museum. Ze wisten alleen niet precies wat. Op mijn eigen houtje heb ik een lijst proberen te maken van de ontbrekende kunst, maar die hebben ze nooit geaccepteerd. Uiteindelijk, toen er in het overleg met de Duitse regering om een lijst werd gevraagd, hebben ze zelf iets gemaakt, maar die was veel minder compleet dan de mijne.

Kozlov ken ik al uit mijn studietijd in Moskou. Ik ontmoette hem opnieuw in 1987, toen ik terug was in Moskou voor mijn dissertatie-onderzoek. Kozlov was benoemd als curator van een nog niet bestaand museum. Hij had net een ontdekking gedaan in de kelders van het ministerie van Cultuur, waar hij nog helemaal ontdaan van was. Vlak bij de papierversnipperaars lag een lijst op de grond met de titel "De belangrijkste kunstwerken uit het speciale depot van het Poesjkin-museum." Die lijst hoorde bij een dossier over de kunst die vlak na de oorlog was meegenomen uit Duitsland, en was opgeborgen in het Poesjkin-museum. Samen zijn we verder gaan zoeken in de Moskouse archieven, en we vonden talloze documenten die helemaal niet geheim bleken te zijn. Ze lagen ook in andere archieven, en daar waren ze wel geheim, maar in de Sovjetunie wordt altijd vergeten om op het derde afschrift ook nog zo'n stempel te zetten. De chaos van de Russische bureaucratie was en is tegelijk onze redding. Dat is altijd zo geweest.

In 1989, op een conferentie in Moskou, ontmoetten we uitgever van ArtNews, Milton Esterow. We gingen met z'n drieën ontbijten. Ik vertelde hem waar we mee bezig waren, en dat we dat niet konden publiceren in de Russische kranten. Toen stelde hij voor om het in ArtNews te doen, en daarna zou hij proberen om er ook een Russisch blad voor te interesseren.

We hadden niet veel verwacht van ons eerste verhaal. In onze naïviteit gingen we ervan uit dat onze ministers van Cultuur en van Buitenlandse Zaken het wel even zouden oplossen, en alles zouden teruggeven. Nooit hadden we gedacht dat deze publicatie tot een schandaal zou leiden dat nu al zes jaar duurt. Eerst leek er ook niet veel te gebeuren. Niemand wilde geloven dat het Poesjkin-museum werkelijk al die kunstwerken had verborgen. Ook de westerse academici niet. Maar iedereen had het kunnen weten, als ze maar hadden gekeken. Alle stukken lagen al in het midden van de jaren zeventig in de openbare archieven van het Russisch staatsarchief voor literatuur en kunst, in Moskou. Daar mochten ook buitenlanders komen. Maar doordat niemand het kon geloven, kon Sidorov, onze minister van Cultuur, nog in 1992 beweren dat hij niet wist waar die kunstwerken lagen. De Russische dagbladen hadden onze onthullingen allang overgenomen, maar de overheidsfunctionarissen bleven gewoon ontkennen.'

Met Grigorii Kozlov werkt hij nu, in Duitsland, aan een inventarisatie van alle kunst die de Russische musea kwijt zijn. 'Het is een nieuw probleem,' zegt hij. 'Zeker als je praat over de vierhonderd Russische musea die volgens Irina Antonova, de directrice van het Poesjkin-museum, zijn gebrandschat door het Duitse leger. Dat aantal noemde ze in haar toespraak bij de opening van de Koenigs-tentoonstelling in december vorig jaar. Zoveel musea waren er niet eens in het gebied waar Duitse troepen zijn geweest. En waar zij, en haar generatie, al helemaal niets van weet, is de Russische avant-gardekunst. Kandinsky, Malevitsj. Alfred Rosenberg, het hoofd van de Duitse kunstroefbrigade, had er een speciaal programma voor.

De Russen hebben zelfs al tijdens de oorlog een lijst gemaakt van wat ze kwijt waren, maar die was vreselijk. Er stonden maar wat namen op, Rafaël, Titiaan, waarvan bekend was dat ze alleen als kopieën in Rusland bestonden, maar ze werden vermeld als echt. Zelfs Lazareff heeft er toen over geklaagd.

Toch is die lijst nooit veel beter geworden. Voor de avant-garde die is gestolen uit de musea van Odessa en Rostov, om er twee te noemen, is helemaal geen belangstelling. Ze proberen het nu wel iets serieuzer aan te pakken. Er is nu een comité opgericht in Moskou, geleid door de minister van Cultuur, maar die sturen dan een opdracht naar zo'n provinciaal museum en zeggen: binnen twee weken een lijst! Dan denken ze daar: those bastards in Moscow, en ze sturen maar weer zo'n oude lijst. Zo kwam er in 1994 een lijst van een museum in Sint-Petersburg bij de Duitse overheid, die er niets van begreep: het was gewoon een inventaris die ze hadden overgetypt. "Scharen" stond erin, en "enveloppen". Of er stond gewoon "boek", en verder niets. Want dan was het een boek met een Franse titel, wat ze niet konden overnemen omdat ze geen typemachine hadden voor het Latijnse alfabet. Er werden ook sculpturen opgezet die gewoon in brokstukken in de kelders lagen, de mortuaria noemen ze die. Die waren niet gestolen, die waren vernield. Maar de Duitsers begonnen wel te zoeken.'

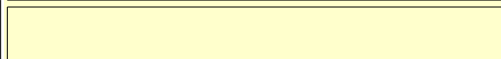
Er staat nog een tweede onthulling in Operatie Kunstroef, en die kan niemand betwisten. In hetzelfde speciale depot van het Poesjkin-museum waar in 1995 de Koenigs-tekeningen werden tentoongesteld, staat ook een schilderij van Salomon Koninck, een schilder uit de school van Rembrandt. Akinsha heeft het schilderij niet gezien, zegt hij, wel de omschrijving in de speciale inventaris van het Poesjkin-museum onder nummer 267: 'Oude vrouw telt geld, 62 bij 50 centimeter.' Op de achterkant zit, volgens de omschrijving, een sticker van kunsthandel Goudstikker, Herengracht 458 in Amsterdam.

De wereldberoemde kunsthandel van Jacques Goudstikker, die bij zijn vlucht voor de nazi's in mei 1940 verongelukte, werd tijdens de bezetting overgenomen door de Duitse bankier Alois Miedl, die bijna alle schilderijen uit de voorraad van de kunsthandel verkocht. Rijksmaarschalk Göring kocht er ongeveer zeshonderd van Miedl. De meeste werden na de oorlog weer gevonden en teruggegeven aan de Nederlandse staat, die de rechten op de collectie-Goudstikker op niet al te frisse manier had gekregen van Goudstikkers weduwe Dési (ze is vorige week overleden, drieëntachtig jaar oud).

Akinsha heeft geen idee hoe de Russen eraan kwamen, en ook niet wanneer een Duitser het in bezit heeft gekregen. En dus ook niet of het tijdens de oorlog is gebeurd, wat de voorwaarde is voor een eventuele claim door Nederland.

De afdeling Recuperatie van de rijksdienst zegt niets van deze 'Goudstikker' te weten, maar het blijkt, wanneer Vrij Nederland daar om vraagt niet moeilijk om vast te stellen of het in de oorlog is verkocht. Dit schilderij van Salomon Koninck (niet te verwarren, zoals vaak gebeurt, met Philips Koninck) staat in twee catalogi van Goudstikker: een uit 1920, een tentoonstelling in Den Haag, en een uit 1922, een tentoonstelling in Kopenhagen. En het staat op de lijst van gezochte kunstwerken die het ministerie van Financiën sinds 1945 beheert: 'Oude vrouw aan het geld tellen, Salomon Koninck, 62 bij 50 cm.' Het administratienummer van Goudstikker is 2810, en het werd op 3 december 1940 door de Berlijnse veilinghouder en kunsthistoricus H.W. Lange gekocht uit de collectie-Miedl-Goudstikker.

Kant-en-klaar voor de Rijksdienst Beeldende Kunst.

Info

Een pagina uit het rapport van dr. Hans Röthel uit 1947 waarin hij de Amerikaanse militaire staf in München vertelt dat de Nederlandse kolonel Vorenkamp al weet dat de Russen de Koenigs-collectie hebben Konstantin Akinsha FOTO: BERT NIENHUIS 'Susanna en de ouderen' van de Meester van de Verloren Zoon, tijdens de oorlog gestolen uit een Berlijnse privécollectie. Het hangt nu nog steeds in Kiev Tekening uit de Koenigs-collectie van Jacopo Tintoretto

Credits

Copyright © 1996 Weekbladpers Tijdschriften (Ja)